



אנשכולות

הסלון השבועי של תלמידי ישיבת "כרם ביבנה"

"לזכר עולם יהיה צדיק" לע"נ מרן ראש הישיבה הרב חיים יעקב גולדויכט זצ"ל בן הרה"ח ישראל אלעזר זצ"ל
נלב"ע ב' באדר א' ה'תשנ"ה ת.נ.צ.ב.ה.

פרשת "שמות"
כ"א בטבת ה'תשס"ט
גיליון מס' 86
(שנה שלישית)

רק בגלל הרוח

ר' מתן סבג

במהלך כל ספר בראשית התנהל מאבק בין הבכורה לבחירה. וכל פעם, כל המקודש מחבירו, במעשים שלו ובבחירה שלו לטובה, קדם את חבירו. בספר שמות נראה שהמאבק מוכרע סופית, הבכורה עוברת לבחירה של הקב"ה, שבט לוי. ניצנים לכך עולים כבר בפרשת השבוע. ניאמר כי ה' שלח נא ביד תשלח: ויחר אף ה' במשה ניאמר הלא אהרן אחיך הלוי ידבר ויגם ויגה הוא יצא לקראתך ויךך וישמח בלבך: ורש"י במקום: ר' יהושע בן קרחה אומר כל חרון אף שבתורה נאמר בו רושם, וזה לא נאמר בו רושם, ולא מצינו שבא עונש על ידי אותו חרון. אמר לו רבי יוסי אף בזה נאמר בו רושם, הלא אהרן אחיך הלוי, שהיה עתיד להיות לוי ולא כהן, והכהונה הייתי אומר לצאת ממך, מעתה לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואתה הלוי, שנאמר, ומשה איש האלהים בניו יקראו על שבט הלוי: ר' יהושע בן קרחה לשיטתו, שמשה הוא זה שדרש את הכהונה ונדחה (ויאמר הנני, תנחומא). אבל לדעת ר' יוסי (או רשב"י, וזבחים קב.) אכן יש כאן רושם, סימן של חרון אף וכעס, בקביעה שאהרון הוא זה שתצא ממנו הכהונה ולא משה.

זמני השבת

ת"א י-ם	הדלקת נרות
16.24 16.39	צאת השבת
17.46 17.40	

זעילוי נשמת

סבי הרב יוסף חובארה זצ"ל
בן הרב יהודה ומרים ע"ה

נלב"ע בט"ו בכסלו ה'תשס"ט
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י אמיתי חוברת (ח')

זעילוי נשמת

סבי ר' אריה לייב רייסלר ז"ל
בן ר' זאב

נלב"ע בכ"ב בטבת ה'תשמ"ז
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י משפחת סבג

על מה היה החרון אף? מה היה טענת משה?
א"ר חייא הגדול: אמר [משה] לפניו: רבש"ע, בי אתה רוצה לגאול בניו של אברהם שעשה אותך אדון על כל בריותיך? שלח את ביד תשלח! אמר לפניו איזה חביב לאדם בן אחיו או בן בנו, הוי אומר בן בנו, כשבקשת להציל את לוט בן אחי אברהם **ביד המלאכים** שאתה רגיל להציל, בניו של אברהם שהם ששים רבוא **בידי** אתה משלח להצילם? ! שלח **ביד המלאכים** שאתה רגיל לשלח! ד"א הגר המצרית ה' מלאכים שלחת אצלה, לשישם רבוא בניה של שרה בידי אתה משלח להצילן? ! וכו' מיד ויחר אף ה' במשה (מדרש רבה). לכאורה טענת מרע"ה אמיתית ומוצדקת! מה הבעיה? מימות אדם הראשון את תפקיד הכהונה מילאו הבכורים. מדוע נדחו מעבודת המקדש? הלכה ידועה היא שכהן שעבד עבודה זרה, אפילו בשוגג - נדחה מעבודת המקדש (ה. ביאת מקדש ט, יג). ולפי שהיתה העבודה בבכורות, וכשחטאו בעגל נפסלו - הלויים, שלא עבדו עבודה זרה, נבחרו תחתיהם. (לשון רש"י, במדבר ג, יב). אלא שאם כן, כיצד יתכן שמי שקיבל את הכהונה היה אהרון הכהן שיצר את העגל?

ניתן לומר יסוד מסוים שנוכל להשכיל ממנו בפני עצמו ואולי לכוון לאמיתתה של תורה בעניין זה. נתאווה הקב"ה לעשות לו דירה בתחתונים. הקב"ה חפץ לשכון כאן בעולם העכור שלנו. כידוע זה תפקידנו להראות ולגלות את האלוקות החבויה והצפונה כאן. לא להתנתק מחיי העולם אלא לרומם אותם. לאכול ולישון ולישא אישה והכל לשם שמים. אך הקרקע עדיין לא היתה פוריה דיה לקבל אידאל נשגב זה. היה כילבול. החומר נעשה העיקר, ולו השתחוו -ועוד בשם הרוח. בני ישראל חיפשו אלוקות וסגדו לתבנית עשב. ספר החינוך במצות קידוש בכורות מביא שמשרשי המצוה, שרצה השם לזכותנו לעשות מצוה בפרי הראשון שלנו, למען דעת כי הכל שלו, ואין לו לאדם דבר בעולם רק מה שיחלק לו השם יתברך בחסדיו. ויבין זה בראותו כי אחר שיגע האדם כמה יגיעות וטרח כמה טרחים בעולמו והגיע לזמן שעשה פרי. וחביב עליו ראשית פריו כבבת עינו, מיד נותנו להקדוש ברוך הוא. ומתרוקן רשותו ממנו ומכניסו לרשות בוראו. אחרי כל העמל שהאדם טרח והשקיע הוא יודע שמאת ה' היא לו. למרות כל המאמצים החומריים שהשקיע הוא מודה שיש בזה צד רוחני. [על פי זה ניתן להבין את דעת ר' יהודה מדוע הוא לפדות ובנו לפדות -בנו קורמו "שזה מצוותו על אביו וזה מצות בנו עליו." (קידושין כט.) מהות המצוה שעל האב להודות על מעשיו שלו עצמו, וזה קודם לפדיון עצמו - המתייחס למעשה אביו.]

כאשר בני ישראל חטאו ופיספסו את הנקודה הגדולה הזו, חל מפנה. מעתה הכהן (הבכור) שסימל את האתערותא דלתתא במעשה הארצי של בני האדם עובר לבחירה אלוקית קבועה. ובמקום נחלה כפולה, לכהנים החדשים אין שום חלק ונחלה בארץ. הם עובדים במקדש ומלמדים את העם תורה וחיים מהתרומות והמעשרות שיפרישו להם. התפשטות מהחומר. רק קדושה. אמנם לא שחננו שיש לחתור ולהגיע לאידאל הגדול. ומשה היה אמור להוביל אליו - אך הוא לא חשב כך. טענתו של משה היתה: איך אפשר לשלוח אדם קרוץ חומר להושיע את ישראל ולא מלאך רוחני? ! כדי להוביל מהלכים רוחניים, כדי להנהיג את עם ישראל צריך מלאך אלוקים בלי שום נגיעה בארציות! - ויחר אף ה'. אנשי קודש תהיו לי - מלאכים יש לי מספיק! (הרב מקוצק). אמנם הטענה נכונה כרגע, אך כדי לא לשכוח שהמעבר הוא רק לתקופת בנינים - אחיך הבכור הוא יקבל את הכהונה לדורות. רגע לפני הגיבוש הגדול של עם ישראל, יעקב אבינו מכנס את בניו מברך אותם כל אחד בברכתו המיוחדת לו שאותה עליו לפתח אך לא לשכוח לצרפה אל הכלל.

ומה הברכה של ראובן? עונה אור החיים הקדוש שעצם זה שהזכיר את היותו בכור - שם ברכתו, על דרך אומרם עתידה עבודה שתחזור לבכורות (ספרי בהעלותך). ולטעם זה השתדל יעקב לקנות את הבכורה מעשו לבל יהיה לו חלק בעבודה לעתיד לבוא. והגם שניתנה עבודה ללויים שקולים הם ויבואו שניהם לעבוד עבודת הקודש כי מעלים בקודש ולא מורידים. ביחוד בתקופה של מלחמה כאשר ה' הוא הנותן לנו כח לעשות חיל עלינו לזכור ולא להתבלבל שאמנם אנחנו ורק אנחנו עושים את החיל אבל הכח מאת ריבוננו של עולם בלבד.

היזק בחסימת נוף

הרב אליעזר מגן שליט"א

וראים מהגמרא שהטעם שצריך להרחיק מחלוננו הינו או משום היזק ראייה או כדי שלא יאפיל, אך לא בשביל שלא יחסום את נופו. אך לכאורה נוכל לומר שחסימת נוף נחשבת ג"כ כהאפלה, שהרי אדם שקנה בית בגלל הנוף, אם יחסמו לו אותו הרי זה כאילו האפילו על הבית וגם הרחקה של ד"א לא תעזור, אלא שמצד שני י"ל שחז"ל הקפידו דווקא על האפלה משום שע"י כך א"א לדור בבית בצורה רגילה ומזיק לו בצורת הדיור ומהטעם שאסור לבנות חלון מעליו או מתחתיו תנן ד"א מפני שמזיק לו בצורת הדיור, משא"כ כשחוסם לו את הנוף אינו מזיק לו בצורת הדיור.

אלא שיש ראייה מב"ב ז'. שאין זכות על הנוף, דאיתא שם "הנהו בי תרי אחי דפלגי בהדי הדדי חד מטייה אספלידא (טרקלין יפה) וחד מטייה תרביצא (גינה בצד הטרקלין שהיתה מאירה לתוכו) אזל ההוא דמטייה תרביצא וקא בני אשיתא אפומא דאספלידא, א"ל קא מאפלת עלי? א"ל בדידי קא בנינא. א"ר חמא ברין קאמר ליה". ופירש ר"ת שם בתוס' שהיה יכול לראות מהאספלידא את שדותיו ועכשיו שבנה היה מעכבו שלא יוכל לראות שדותיו. ואליבא דרב חמא יכול לטעון בדידי קא בנינא. אך הגמ' דוחה זאת כיוון שיכול לומר לו "אדעתא דהכי פלגי דדאינא ביה כי היכי דדרו אבהתן".⁶

ורואים מכאן שחסימת נוף מותרת כיוון שהגמ' דחתה זאת מצד שרוצה לגור כמו שדר שם אביהם, אבל לא מצד שחוסם את נופו, ומשמע שאין זכות מצד החלון עצמו לנזק. אך שאר הראשונים חלקו על פירושו והסבירו את הגמ' דמיירי שחוסם לו את האור בבית ולא את הנוף.

והנה השו"ע⁷ פסק "אם בא לבנות כותלו כנגד החלון כדי שיסיר היזק ראייתו צריך להרחיק את כותלו מנגד החלון ד"א כדי שלא יאפיל עליו, וכיוון שהרחיק ד"א, אע"פ שמאפיל – אינו צריך להרחיק יותר".

וקשה שהרי עדיין פוגע לו בצורת הדיור, שהרי אם בנה קיר גבוה מאוד עדיין מאפיל עליו, וכן אולי מסתיר לו את הנוף? אלא רואים שחז"ל פסקו שבכל מקרה צריך הרחקה של ד"א בלבד ולא מסתכלים על התוצאה – הנוחות של בעה"ב.

וכן הביא הב"י בשם תשובת הרשב"א⁸ שחיוב ההרחקה הוא מוחלט וא"צ להרחיק יותר אע"פ שמאפיל על חבירו, ככל שיעורי חכמים שהם קבועים בדיק.

וכ"כ פת"ש⁹ בשם מהרלב"ח וכנה"ג היזק ראייה שנינו מניעת הבטה לא שנינו.

העולה מהדברים שמי שיש לו חלון שמיועד לראיה אל מקום מסוים או לנוף, אין לו זכות משום כך למנוע בניה מבנין סמוך כנגדו. ורק אם דוד קנה את הזכות על הנוף כגון שקנה את דירתו מאותו קבלן שקנה ממנו ה"בונה" יכול למחות.

אחר שנים רבות של הסכנות, הגשים דוד את חלומו וקנה דירה ברובע היהודי במקום בו נשקפת רצפת הר הבית וקצהו של הכותל המערבי. דא עקא, לאחר זמן מה החלו בבניית בית חדש מול מרפסתו אשר יסתיר לו את הנוף שכה חלם עליו. האם רשאי דוד לתבוע את הקבלן על כך שמזיקו במה שחוסם לו את הנוף?

במאמר זה לא נדון לגבי ירידת הערך של הדירה אלא רק מצד חסימת הנוף האם יש בזה היזק ראייה והאם יוכל למנוע מהקבלן לבנות בניין המסתיר לו את הנוף.

הגמרא בכבא בתרא¹ דנה האם היזק ראייה שמיה היזק או לק, ולהלכה פסקו הרי"ף הרא"ש הרמב"ם ועוד שהיזק ראייה שמיה היזק וכ"פ השו"ע.²

יש לחקור בדין היזק ראייה, אמאי היזק ראייה שמיה היזק האם זה משום שהוא מזיק לחבירו וחז"ל קבעו שצריך להרחיק או לעשות מחיצה כדי שלא יזיק לחבירו, או שזה משום מניעת השתמשות, דכיוון שחבירו רואה אותו בחצירו אינו יכול לעשות דבר של צינעא ולכן צריך להרחיק את עצמו, ואף שאין זה אלא גרמא, הא קיי"ל דגרמא בנידיקין אסור.

וכתב באבן האזל³ שבדבר זה נחלקו הרמב"ם והראב"ד. לדעת הרמב"ם היזק ראייה הוא מדין מזיק ממש, אך הראב"ד חולק שאינו מזיק בפועל שכן יכול לומר לא אזיק אותך בראייתך, אלא הוא מגדר מניעת השתמשות, דכיוון דכל אחד לא יכול לעשות שום דבר מפני שירא שחבירו יסתכל בו גם זה נחשב גדר מזיק, אך א"א לומר שהוא מזיק בפועל.

ומסייג שם את דבריו שגם לראב"ד שמניעת השתמשות מקרי היזק, זה דווקא כשיש לניזק זכות על ההשתמשות דבלא זה לא שייך שראובן יטען לשמעון "בגלל עמידתך איני יכול להשתמש בחצירי", דמאי חזית דיתרחק שמעון מראובן, יתרחק ראובן מפני שמעון וכמו שזה מזיק במניעת השתמשות כן מזיקו הוא, ועל כן צריך שתהיה לניזק זכות על ההשתמשות ואז יוכל להכריח את חבירו להתרחק ממנו שלא ימנע תשמישו.

הנפק"מ בחקירה זו תהיה בנידון דידן, אם נאמר שחסימת נוף חשיב היזק ראייה, א"כ אליבא דהרמב"ם שהיזק ראייה אסור מדין מזיק יוכל דוד לתבוע את הקבלן, אך לראב"ד דס"ל שאסור מצד מניעת השתמשות אין לדוד זכות תביעה כי זה גרמא, ואע"פ שגרמא בנידיקין אסור מ"מ א"א לתבוע בגרמא.⁴

אלא דיש לנו לברר האם חסימת נוף חשיב היזק ראייה. המשנה בב"ב כ"ב. אומרת "מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו לא יסמוך לו כותל אחר אא"כ הרחיק ממנו ד' אמות. החלונות בין מלמעלן בין מלמטן בין כנגדן ארבע אמות" והגמרא שם מסבירה "מלמעלן כדי שלא יציץ ויראה, מלמטן שלא יעמוד ויראה, ומכנגדן שלא יאפיל".

¹ ב - ג.

² חו"מ סי' קנ"ז סע' א'.

³ שכנים פרק א' הל' ב', ופרק ס' הל' י"א.

⁴ שו"ע חו"מ סי' שפ"ו.

⁵ ד"ה א"ל בדידי קבנינא.

⁶ הגמרא אומרת אח"כ שרב חמא לשיטתו דאתא מנהרדעי שסוכרים האחין שחלקו – אין להם דרך זע"ז ולא חלונות ולא סולמות זע"ז וכו'.

⁷ חו"מ סי' קנ"ד סע' כ"א.

⁸ שו"ת הרשב"א ח"ג קנו.

⁹ סי' קנ"ד סק"ח.

ישיבת "כרם ביבנה" שולחת ברכות נאמנות
לבוגרנו החשוב, נאמן הישיבה

ר' אורי בן נון הי"ו

לשעבר מנכ"ל מפעלי ים המלח וחברת החשמל

לרגל הוצאת ספרו התורני עומק הפשט

מבחר חבורות למדניות בפרק הזהב ואיזהו נשך.

נאחל כי יזכה להמשיך בהפצת תורת ה' יחד עם פעילותו הכלכלית הענפה.

הרב מרדכי גרינברג

ראש הישיבה

מוזל טוב

למשגיח הרב אברהם ריבלין שליט"א, להולדת הנכד

לר' יוסף דויד, להולדת הבן

לר' אהוד שלמה פיקסלר, להולדת הבן

לר' אלעזר הופשטטר, להולדת הבת

אמירת מזמורי תהילים בלילה

דניאל סגרון (ד')

שאלה: האם מותר לומר מזמורי תהילים בעל פה?

הקשה **המרדכי** בגיטין פ"ה סימן ת"ז) הרי דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה? ותירצו, שזה רק מצוה מן המובחר ומשום כבוד הציבור לא הטריחוהו. אך הריטב"א שם תירץ שאין זה קריאה בתורה ממש כיון שאינו אלא כמגיד עבודת היום-הריטב"א לטעמיה שזה פסול ולכך לא נחא ליה בתירוץ התוספות ישנים שכתבו שזה רק מצוה מן המובחר.

ואולי אפשר לומר, שזו המחלוקת בין בעלי התוספות- דהתוס' בתמורה ס"ל שזהו פסול ולכן זה שייך רק בתורה שעליה נאמר הפסול הזה ולא בנביאים וכתובים שעדיין לא נאמרו, אך תוס' בב"ק ס"ל שזה איסור היינו שאם כותבים משהו עלי ספר צריך להשאירו באופן כזה בגלל חשש תקלה וכיו"ב ולפיכך אין לחלק בין תורה לנביאים וכתובים. עכ"פ, **מרן** (סימן מ"ט) פסק כדעת **רבינו תם** שכל דבר שרגיל ושגור בפי כל אין בו איסור ומשמע דלא פסק כדעת תוס' בתמורה שאין להקפיד אלא במה שכתוב בחומש⁴ ולפי זה אסור לקרוא תהילים בעל פה כיון שאינם שגורים בפי כל⁵. אמנם, כתב ה"חיות יאיר" (סימן קע"ה) להתיר לקרוא תהילים בעל פה כיון שאין קוראים אותם לשם לימוד תורה אלא לתפילה- "לעורר רחמים ולהגביר חסדי דוד הנאמנים ולהעביר גילולים ולהשביט אויב וקטרוגים כענין זמירות"⁶ וכתב על זה **המשנה ברורה**: "ונראה לי שיש לסמוך עליו דבלאו הכי דעת העטרת זקנים והגר"א כהפוסקים דדוקא להוציא רבים ידי חובתן אסור". וכן פסק **הילקוט יוסף** (שארית יוסף ח"ב סימן מ"ט סעיף י').⁷

4 ועיין **אליה רבה** סק"ב דתוס' גופייהו חזרו בהם אח"כ מחילוק זה.

5 עיין **בחינושי הגר"י** בתמורה שם שהביא בשם אביו ר' חיים שההבדל בין נביאים לכתובים הוא שבנביאים מלכתחילה זה ניתן לשם אמירה (נבואה מלשון נבי, דיבור) ורק אח"כ נכתבו אך כתובים כשם הנ- ניתנו מלכתחילה לכתביה עכ"ד. ולפ"ז בתהילים שהוא מן הכתובים יש להחמיר יותר.

6 וזאת על פי דברי **רבינו יונה** שכל שיש חובה לאומרו שרי לאומרו על פה, והחיות יאיר סמך עליו סמכה בכל כוחו וכתב שהוא הנכון שבתיורצי הראשונים ועליו יש לסמוך. ועיין שו"ת **הרדב"ז** שם דבשבח בעלמא אין להקפיד.

7 עיין שם שצירף דעת **התוספות ישנים** שזה רק מצוה מן המובחר ואת דעת **התוס' בתמורה** שזה רק בתורה ואת דעת **התוספות שאנן** בתמורה (ולזה הסכים **הגר"א**) שרק כשמוציא אחרים ידי חובה אסור.

תשובה: גרסינן בפרק **הניזקין** (גיטין ס':): "דרש רבי יהודה בר נחמני מתורגמניה דריש לקיש כתיב **כתוב** לך את הדברים האלה וכתוב כי על פי הדברים האלה? הא כיצד, דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה, דברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרן בכתב". ונחלקו בעלי התוספות האם זה גם בנביאים וכתובים- דעת **התוס' בתמורה** (יד': ד"ה דברים) שזה רק בתורה, אך דעת **תוס' בב"ק** (ג': ד"ה כדמתרגם) שגם בנביאים וכתובים ישנו איסור זה. וצ"ב במאי קמיפלגי?

והנה, **א"ת** ביסוד הדין של דברים שבכתב האם זה איסור היינו, שאסור לך לומר בעל פה דבר שניתן לכתובה (גברא) או שזה פסול דניתן דוקא בכתובה ולא בעל פה (חפצא)¹? והנה, בטעם האיסור מצינו שני טעמים עיקריים:

א. ריטב"א (גיטין ס': וכו"כ הר"ן במגילה דף יד' בדפי הרי"ף)- על ידי זה מפסיד כמה דברים שאפשר לדורשם רק מן הכתב כגון חסרות ויתרות. **ב. רבי אליעזר ממיץ** (ספר היראים סימן רס"ח)- אם היה מותר לאומרם ע"פ לא היו כותבים אותם כלל וגם היו עמי ארצות אומרים שלא נכתבו וחכמים בדו מלבם. מהריטב"א משמע שזה 'פסול' שיש חסרון בעצם הספר של חיסור ויתור אותיות² אך מהיראים משמע שזה רק איסור- שזה גורם תקלה³. והנה, בגדר האיסור כתב **היראים** שהוא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, וכן הוכיח ה'מגן גיבורים' בסימן מט'. אך **החקרי לב** (סימן י"ב) כתב שהדרשא היא גמורה והיא מבארת את סדר הלימוד שבו מקיימים ת"ת אבל מי שעושה להיפך לא עבר על איסור אלא שלא קיים מצוות תלמוד תורה- היראים לטעמיה דזה רק חשש תקלה ולכן זה רק דרבנן אך מהחקרי לב מבואר שזהו פסול בעצם הלימוד דהא כתב דלא מקיים בזה מצוות תלמוד תורה.

הגמרא **ביומא** (ס"ח). אומרת שכהן גדול ביום הכיפורים אחר שקרא פרשת אחרי מות ואך בעשור היה גולל את ספר התורה ומניחה בחיקו ואומר "ייתרו ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן" וקורא על פה פרשת ובעשור שבחומש במדבר ושאלה הגמ' למה לא גלל עד שם ותי' הגמ' משום טורה ציבור. והקשו **התוספות ישנים** (דף ע' ד"ה ובעשור וכן

1 עיין **קהילות יעקב** שבעות סימן י' שהביא מחלוקת בין המנחת חינוך למקדש דוד האם בנין בית המקדש בלילה זה איסור או פסול. ועיין שיעורי **הרב שמואל רחובסקי** ב"ב ח"ב עמוד קכ"ה שחקר האם אין דנים בלילה זה איסור או פסול בבית דין. ועיין **תוספות** קידושין דף ל"ו ע"א ד"ה הקבלות שהקשו אמאי איצטרך קרא למפטר נשים מקבלות האות וכיו"ב ת"ל דהוי מ"ע שהז"ג ותי' דזהו רק איסור אך לא פוסל את העבודה.

2 וכן נראה גם ממה שכתב **הרדב"ז** (ח"ד סימן אלף ר"ה) דבעינן בכתב כעין נתינתה משמע שזה פסול בספר שצריך להידמות למקורו. וכן נראה גם מטעם **המהרש"א** (ח"א שבת קה'): שכתב שהדיבור בעל פה יהיו בו שינויים ולכן צריך לכתוב שיהיו דברים נאמנים. וכן נראה גם ממה שכתב **המהר"ל** (תפארת ישראל ריש פרק ס"ח) שתורה שבכתב היא שלימה ולכן צריך בכתב שאז הכל ביחד משא"כ כשאומר בע"פ בשעה שאומר חלק אחד אין כאן החלק השני.

3 וכן נראה ממה שכתבו **האורחות חיים** (דין מאה ברכות אות י"ד) **והכל בו** (סימן י"ג) שאם יקראו קצת מהתורה בעל פה יאמרו שחסר מהספר משמע שאין פה פסול בגוף הספר. וכן נראה גם מדברי **הנצי"ב** (הקדמה להעמק שאלה סימן ג' אות י') שדייק מדיקאמר 'לאומרן' ולא 'לכותבן' שהאיסור הוא רק ללמד לאחרים מתוך הכתב אבל מותר לכתוב לעצמו כדי שלא ישכח וכמו שמצינו שכתבו הלכות במגילת סתרים- עיין רש"י שבת ר': ד"ה מגילת סתרים.

כבוד אב וכבוד שבת

הרב בן-ציון אלגזי שליט"א

שאלה: איתא ביבמות (ה:): "יכול יהא כבוד אב ואם דוחה שבת ת"ל איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו – כולכם חייבים בכבודי". וקשה, שהרי לשיטת הסמ"ג והטור (סי' מ"ה) אין אדם מחוייב בכבודו ובמוראו של אב רשע, א"כ לשם מה אנו זקוקים לפסוק מיוחד שמלמד על שאין חיוב לקיים מצוות אביו בחילול שבת, הרי אב שמצווה את בנו לחלל שבת – רשע הוא, ואין חיוב על כבודו!

התשובה בשבוע הבא א"ה

תשובה לשבוע שעבר: שאלנו, מדוע התוס' אומר שדבר שידוע לכל הוא יותר חזק משני עדים הרי קיי"ל תרי כמאה. וניתן לתרץ שכל הפרשה של עדות שייכת דווקא היכן שיש ספק שאז תרי כמאה. אבל בדבר שהוא ידוע לכל כמו אצלנו, שכולם יודעים שהבעל לא מת שהרי הוא בא ברגליו, אין כלל ספק ואין צורך בעדים כלל.

העלון מוקדש להצלחתם הרבה של חיילי צבא ההגנה לישראל, לרפואת כל פצועי הלחימה ובתוכם תלמידי הישיבה, ישי אלוני הי"ו, ולע"נ ההרוגים הי"ד.

צורות

הרב נתנאל ברקוביץ' שליט"א

אך נראה להוסיף בזה עוד שהרי לקמן בע"ב גבי דינא דחזיר שהיה נובר באשפה כת' רש"י בד"ה צורות דהוי תולדה דרגל, ובתוס' בד"ה נובר כתב דהוי תולדה דשן ויש להבין מחלוקתם. ושמו אפשר לומר דלרש"י לא מיקרי שן אלא אם כן הזיקה את גוף הדבר שיש לה ממנו הנאה דהיינו שנהנתה מעצם פעולת ההיזק, כגון אכילת פירות או טינוף פירות או חיכוך בכותל וכדו'. אבל אם נתחככה בכותל דהנאה היא מעצם החיכוך, והכותל נפל והיזק כלי ה"ז חשיב רגל דהא בכל היזק דרגל אף שההילוך ברגלה הוא להנאתה עכ"פ מיקרי רגל ולא שן וע"כ משום שאינה נהנית מגוף ההיזק. אולם התוס' ס"ל דאע"ג דמגוף ההתזה אין לה הנאה מ"מ כיון דאתי מחמת מעשה דעבידא להאי מעשה להנאתה א"כ כה"ג כבר חשיב שן. לפי"ז מובן דלרש"י ליכא צורות בשן אלא רק ברגל וכן פירש"י לעיל ג' ע"ב דצורות הוי תולדה דרגל ולא תולדה דשן.

אך לפי"ז זקוקים אנו עדיין לדעת האם יש מציאות גבי אש דיתחייב משום צורות כגון אבנו סקיננו ומשאו שנפלו מראש הגג והתיזו והזיקו אי גם בהכי משלם רק ח"נ כמו צורות דשן. או דילמא אש שאני דזהו כל המהות של מזיק באש דבתחילה מדליק את הסמוך לו, ולאחמ"כ את הרחוק יותר וכן הלאה ואז יתחייב משום אש ממש ולא משום ח"נ צורות. וה"ה יש מקום להסתפק אי איכא ח"נ צורות בהיזק דבור. אף שיש בכלל מקום לומר דלא שייך ח"נ צורות בדבר שאינו בע"ח כיון שבפשטות כל יסוד צורות הוא היזק מכוחו, וכ"ז שייך רק בבע"ח ולא בדומם שכל מהות היזקו הוי בגופו ויל"ע.

במתני' דף י"ז ע"א אמרי' שהאדם מחוייב בנזק צורות "או שהיו צורות מנתזין", ולכא' יש בנותן טעם להבין מ"ט מחוייב האדם מהלכתא למשה מסיני במציאות זו על נזקו מ"ט לא חשוב כאנוס הרי אינו יכול לשמור בהמתו מהיזק צורות, שהרי א"א לו להזיקה ברגלה כל הזמן, או לבדוק הקרקע שעליה הולכת שלא ינתזו צורות מחמת הילוכה. ובאמת טענה כעין זו מצינו בגמ' לקמן י"ט ע"ב לחד מ"ד שמכשכשת בזנבה פטורה ברה"ר כיון שאינו יכול לשמרה ואמרי' ע"ז בגמ' התם "וכי יאחזנה בזנבה וילך", וצ"ב מ"ש הכא דחייב בבעטה והתיזה אף ברה"ר.

וצ"ל דזהו חיוב האחריות שהטילה תורה על האדם, לשמור ממונו, והתנתה עמו שאם רוצה הוא לילך עם שורו ברה"ר הריהו אחראי עליו, ובפשטות נראה שצריך להיות אחראי עליו מפני מעשים חריגים. ומשור"ה אף אם בשעה שרצה השור ליגח אין הבעלים יכולים למנעו מכך עכ"פ לא יוכלו להפטור בטענת אונס כיון שרק אדעתא דהכי אית ליה היתר לצאת עם השור לרה"ר, ואם אינם יכולים להתחייב על כך אין להם רשות ללכת עם השור ברה"ר. וכן ה"ה לגבי כל נזק שיכול להתרחש בלכת ממונו ברה"ר, אף אם בשעה שיקרה הנזק אין הבעלים יכולים למנועו ובצורות ע"י בעיטה עכ"פ הרי הוא מכלל חיוב האחריות שהטילה התורה על ממונו.

ואם תשאל א"כ מ"ש מכשכשת בזנבה, בהכי צ"ל שאם באנו לחייבו גם על כך הא כיון שהוא תדיר טפי ואין זה מעשה חריג, אלא חלק מהילוכה בזה לא שייך להטיל את האחריות על הבעלים דא"כ שוב אינו יכול לילך עם פרתו ברה"ר כלל, ולכן בזה חשיב אורחיה בהכי ופטור ככל רגל ברה"ר.

ויוסיפו לך שנות חיים

ר' נתנאל שושן

לקח בפרשה

ומובא בספר נחלת צבי מעשה בעי לינטשיץ, שם ראש הקהל היה מה"מתנגדים" ושמו רבי פייבל אפאצ'ינסקי. בעת ההיא כיהן בורשה הרב הגאון בעל החמדת שלמה, ולו בן. כשניתנה הפקודה מניקולאי, ימח שמו, לקחת יהודים לצבא לעשרים וחמש שנה, הודיע בעל החמדת שלמה שמי שישתדל לשחרר את בנו מן הצבא יתן לו את בנו לחתן!

לרבי פייבל הנזכר היתה בת יחידה, ובשמעו זאת נסע מיד אל האציל שבגליל לנטשיץ שהיה חיב לו עשרת אלפים רובל, ואשתו היתה קרובה של הגנרל – גברנאטור מורשה, ודרש את חובו. האציל ביקש שיאריך לו את הזמן. אז הציע אבי פייבל לאציל שאשתו תיסע לקרובה הגנרל ותשתדל לשחרר את בנו של החמדת שלמה, וימחל לו על החוב, ועוד יוסיף לו מתנה. ואמנם היא נסעה תכף לורשה והצליחה בדבר ונתנה פקודה לשחרר את הבן.

בעל החמדת שלמה קיים את הבטחתו והשתדך עם ר' פייבל. האברך היה גדול בתורה והיה סמוך על שולחן חותנו, והתחבר לחסידי קוצק עד שבערב אחד עזב את ביתו ללא ברכת פדרה ונסע לקוצק. כשעבר חודש והאברך לא שב, כתב ר' פייבל למחותנו בעל החמדת שלמה שהיה גם כן מהמתנגדים, והודיע לו על מעשה בנו. כתב בעל החמדת שלמה לבנו בקוצק וגזר עליו במצות כבוד אב לשוב לביתו לשבת. כשקיבל האברך את המכתב נכנס לאדמו"ר מקוצק והוראה לו את המכתב. אמר לו האדמו"ר, השאר פה ואני אכתוב לאביך תשובה. תוכן המכתב היה "כי שלושה שותפים באדם: ה', אביו ואמו, ואליו נסע חלקו של השותף השלישי היינו של ה' ועל כן אינו רשאי לגזור על חלק שותפו".

המכתב נמסר לחסיד שנסע לורשה, והאדמו"ר מקוצק ביקש שימסור את המכתב לפני שבת לבעל החמדת שלמה, אולם החסיד התעצל בשליחותו ולא מסור לפני שבת. ביום שבת אמר לעצמו בעל החמדת שלמה, "כשגם מצות כיבוד אב אין מקיימים, אם כן לשם מה חיים?", והיה זה כשגגה היוצאת מלפני השליט. האברך חלה פתאום ונסתלק מן העולם, רחמנא ליצלן.

ביום ראשון בא החסיד עם המכתב לבעל החמדת שלמה, והתחיל לסמר שערות ראשו מרוב צער, וצעק: "טיפש, מה עשית!" אבל כבר היה זה לאחר מעשה...

י"ן נוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ" ופירש רש"י: "כאדם שמקלל עצמו ותולה קללתו באחרים, והרי הוא כאילו כתב ועלינו מן הארץ והם יירשוה". כלומר, פרעה פחד לומר ועלינו מן הארץ כי לא רצה לפתוח פה לשטן.

ורואים שדיבורו של אדם מאוד קובע! ועד כמה צריך האדם לדקדק במילותיו.

כך מוצאים אנו בגמרא (סנהדרין קב). על יהוא שהיה מלך ישראל אחרי יהורם בן אחאב. אחאב היה מלך רשע גדול, עובד עבודה זרה שלא היה כמותו. כשהוא מת, בנו יהורם התמנה למך במקומו. אחר כך בא הנביא והכתיר את יהוא למלך, וציוהו להרוג את כל בית אחאב, וכך הוא עשה.

אבל יהוא היה צדיק אמיתי ולא הסתפק בהריגת בית אחאב, אלא החליט להרוג את כל נביאי הבעל.

הבעיה היתה איך יאסוף את כולם למקום אחד. מה עשה? כתב מודעה גדולה ובה נאמר בוז הלשון: "אחאב עבד את הבעל מעט, יהוא יעבדנו הרבה". מה שאחאב עבד עבודה זרה – זה כלום ביחס למה שאני, יהוא, מתכונן לעשות. "ביום זה וזה תערך אספה גדולה לכל עובדי הבעל. איש בל יעדר..."

בשעה היעודה הגיעו כולם, ויהוא גם כן הגיע. אמר להם: כדי שלא יכנסו לנו מרגלים, ברצוני שכל אחד יבדוק את העומד לידו שהוא באמת מעובדי הבעל. בדקו ואמרו לו: הכל בסדר. אמר יהוא: רגע, אינני רוצה שיכנסו באמצע אנשים זרים. וציוה לסגור את הדלתות על מנעול! לאחר שנעלו הדלתות אמר: עכשיו נלבש כולנו מדים כדי שנוכל לזהות אחד את השני. לבשו כולם מדים. אחרי שהכל היה מוכן סימן יהוא לחילי, והם נכנסו פנימה ושחטו את כולם.

ומספרת הגמרא, שבסוף ימיו יהוא בעצמו עבד עבודה זרה. ואיך קרה שכה התדרדר? מפני ש"ברית כרותה לשפתיים". הוא אמר "יהוא יעבדנו הרבה", הוציא את המילים האלו מפיו – ואכן כך היה! צריכים לשמור על הפה.

אפשר לנקוט בלשונות המשתמעות לשתי פנים, אבל, חס ושלום, לא להוציא את המלה עצמה מהפה. שפתים הם דבר קדוש, ומילים היוצאות מהפה עלולות לגרום לאדם צרות ויסורים, לא עלינו.